

Po sledih judovske dediščine na Slovenskem – dokumentarna razstava na OŠ Draga Kobala v Mariboru

(sporočilo za javnost)

Maribor, 23.01.2012: V okviru projekta ŠOA – *SPOMINJAJMO SE*, ki ga je mariborska Sinagoga pripravila v sklopu prireditev v počastitev mednarodnega dneva spomina na žrtve holokavsta, so dopoldne na OŠ Draga Kobala v Mariboru odprli dokumentarno razstavo z naslovom *Po sledeh judovske dediščine na Slovenskem*. Pregledna dokumentarna razstava dr. Janeza Premka nas seznanja z nepremično judovsko dediščino pri nas. Fotografsko gradivo je dopolnjeno z načrti in rekonstrukcijami objektov ter z arhivskim gradivom.

Povojna usoda judovske dediščine na Slovenskem je primerljiva z usodo judovskih spomenikov v drugih evropskih državah. Kjer ni bilo več preživelih, ki bi bili zmožni skrbeti za judovsko sakralno in profano zapuščino, je ta prešla v javno ali privatno last. Od novih lastnikov pa je bila odvisna njena usoda. Velikokrat je nepoznavanje skupne zgodovine in prispevka Judov vodilo k brezbržnemu, celo odklanjajočemu odnosu do Judov in njihove zapuščine.

Pri usodi murskosoboške sinagoge, judovske šole v Lendavi in pokopališča pri Goričici se poraja dvom o nenamernosti izbrisa spomina na Jude. Kako zmotno je takšno stališče in kakšna škoda je lahko povzročena, se v večji meri zavedamo šele v zadnjem času, ko je bil končno narejen korak naprej tudi na področju varovanja judovske kulturne dediščine. Obnovljeni sta bili obe ohranjeni sinagogi, mariborska in lendavska.

Podrobnejši pregled ohranjene judovske dediščine pri nas je naredila Ruth Ellen Gruber. Njenemu pregledu je sledila dokumentacija judovskih pokopališč, nagrobnih kapel in sinagog, ki sta jo izvedla Oddelek za umetnostno zgodovino Filozofske fakultete v Ljubljani in Center za judovsko umetnost v Jeruzalemu (Izrael). Izsledki so služili kot eden izmed virov za nastanek pričujoče razstave, ki brez nesebičnega sodelovanja in prispevkov številnih ljudi, kakorkoli vezanih na usodo Judov pri nas, ne bi bila mogoča. Razstava govori tudi o tragediji holokavsta, v kateri je bila uničena predvojna judovska skupnost na Slovenskem. Od nje so ostali le še ostanki ostankov. Na posledice holokavsta in na nujnost spominjanja mladih na to zlo 20. stoletja so v izbranem kulturnem program opozorili tudi učenci OŠ Draga Kobala Maribor, ki so pripravili malo učno uro o holokavstu. Otvoritev se je zaključila z vodenjem po razstavi, ko so učenke OŠ svoje vrstnike popeljale po sledih judovske dediščine na Slovenskem.

Dr. Marjan Toš

Fotografija:

Utrinek iz otvoritve razstave na OŠ Draga Kobala Maribor (foto Mojca Kramer)

TLAKOVCI SPOMINA

(sporočilo za javnost)

Maribor, 25.01.2012

Številke in razmerja so suhoparna dejstva in če imamo pred očmi samo ta, žrtve holokavsta izgubijo posvečenost in tragiko, ki sta skriti v izgubi 6 milijonov oseb s pripadajočimi življenji. Iztrgajmo tej neobvladljivi množici posameznike, dajmo jim ponovno imena, obraze in življenjske usode. Po Evropi takšno spominjanje poteka že od leta 1994. Z umetniškim projektom *Stolpersteine/Tlakovci spomina* (ali tudi »spotakljivci«) ga udejanja nemški umetnik Gunther Demnig. Po načelu »en tlakovec za eno ime« projekt obuja do pred kratkim brezimne in pozabljene žrtve nacizma. Gre za standardizirano spominsko obeležje v obliki kamnitega tlakovca, prevlečenega s slojem medenine, v katerega so vgravirani osebni podatki posamezne žrtve. V Mariboru je bila pobuda o postavitvi *Tlakovcev spomina* javno prezentirana 10. maja lani v okviru odmevnega projekta *Zvezdna proga*, ki smo ga pripravili Mariborska knjižnica, Prva gimnazija Maribor in Sinagoga Maribor. Pobudi sta se pridružila tudi ZRC SAZU in Mestna občina Maribor, ki je projekt finančno podprla in omogočila njegovo realizacijo.

Poglavitni namen pobude je bil, da se člani mariborskih predvojnih judovskih družin Kohnstein in Singer simbolično ponovno umestijo na ulice našega mesta. Realizacijo pobude je prevzela Sinagoga Maribor, ki je opravila vse potrebne aktivnosti in tudi dobila 12 *Tlakovcev spomina* z imeni in osnovnimi podatki članov omenjenih judovskih družin, ki so prebivali na zdajšnjih naslovih **Ulica kneza Koclja 2**, **Nasipna ulica 68** in **Ulica borcev za severno mejo 2**. Tlakovci bi bili ob letošnjem mednarodnem dnevu spomina na žrtve holokavsta tudi vgrajeni, a zaradi zadržanosti njihovega avtorja, ki ima nad tem izključno avtorsko pravico, bodo simbolično položeni in označeni, v drugi polovici leta pa še fizično dokončno vgrajeni v asfaltne površine na omenjenih treh lokacijah. Prvih šest *Tlakovcev spomina* je bilo položenih danes dopoldne na lokacijah Nasipna ulica 68 in Ulica borcev za severno mejo 2. Tlakovce so položili učenci OŠ Draga Kobala. Ob tej priložnosti so učenci te šole, ki se aktivno vključuje v projekte spominjanja in učenja o holokavstu, pripravili bogat kulturni program, slavnostni govornik pa je bil direktor mariborske Sinagoge dr. Marjan Toš. Jutri popoldne ob 15.00 uri bo preostalih 6 *Tlakovcev spomina* položenih na stičišču Glavnega trga in Ulice kneza Koclja, pred hišo, v kateri je živela predvojna judovska družina Kohnstein.

S tem se mesto Maribor trajno oddolžuje zgodovinskemu spominu na nekdanje someščane, ki so pomagali sooblikovati preteklo podobo mesta ob Dravi. Pri izvedbi projekta je poleg Mestne občine sodelovalo tudi javno podjetje Nigrad Maribor.

Dr. Marjan Toš

Fotografije:

Slovesnost ob položitvi Tlakovcev spomina na Nasipni ulici 68 in v Ulici borcev za severno mejo v Mariboru (foto: Marjetka Bedrač)

OB DNEVU SPOMINA NA ŽRTVE HOLOKAVSTA

Dokumentarna razstava *Holokavst 1933–1945 (Pogum, da se spominjamo)* na OŠ Pesnica pri Mariboru

(sporočilo za javnost)

Mariborska Sinagoga je v sodelovanju s Centrom Simona Wiesenthala iz Jeruzalema že v letih 2004/2005 gostila sporočilno izjemno bogato dokumentarno razstavo z naslovom *Holokavst 1933–1945 (Pogum, da se spominjamo)* in z njo kasneje uspešno gostovala v Pokrajinskem muzeju Ptuj, na mariborski Srednji ekonomski šoli in na Prvi gimnaziji Maribor. Lani smo jo ob dnevu spomina na žrtve holokavsta v navzočnosti visokih predstavnikov muzeja Yad Vashem iz Jeruzalema odprli na mariborski OŠ Draga Kobala, danes dopoldne pa še na OŠ v Pesnici pri Mariboru. Dogodek smo vključili v program obeležitve dneva spomina na žrtve holokavsta, in to v okviru obsežnega projekta *ŠOA – SPOMINJAJMO SE*. Razstava, ki je doslej na vseh gostovanjih pritegnila veliko zanimanje mladih, prikazuje posledice neke ideologije, ki je hotela sredi Evrope imeti etnično, rasno in kulturno čisto družbo. Doslej je bila na ogled že v 19 državah in poskuša v sliki in besedi prikazati holokavst Judov med 2. svetovno vojno. Gradivo prikazuje trpljenje Judov po prihodu nacistov na oblast v Nemčiji leta 1933 in vse do propada nacistične Nemčije leta 1945. Gre za celoviti prikaz holokavsta, seveda v okviru tehničnih in prostorskih možnosti razstavnih prostorov. Doslej si je to razstavo ogledalo izjemno veliko obiskovalcev, ki so tudi v knjigi vtisov zapisali pretresljive vtise in izpovedi. Gre namreč za ganljivo pričevanje o zelo mračnem poglavju človeške zgodovine, za katero je komaj verjeti, da se je zgodilo v prvi polovici 20. stoletja. Nacisti so v nekaj letih množičnega kršenja človekovih pravic in strahovlade pomorili 6 milijonov Judov in tudi na milijone drugih: Rome, Slovane, politično drugače misleče, vojne ujetnike, homoseksualce, telesno slabotne in mentalno prizadete. V peklu koncentracijskih taborišč smrti je našlo smrt tudi veliko ljudi iz Slovenije. Holokavstu se seveda niso mogli izogniti slovenski Judje, ki jih je pred izbruhom 2. svetovne vojne največ živel na območju Prekmurja (okoli 460). Le maloštevilni so imeli srečo, da so ta »pekel na zemlji« preživeli in se vrnil na domove, kot neme, a žive priče tega nizkotnega zločina. Nacisti so uničili tudi Jude iz Trsta in Gorice, holokavst so preživeli redki. Trpljenje in mučenje je bilo strahotno in tisti redki preživeli se ga dolgo niso želeli javno spominjati. Tudi omenjali so ga redko, čeprav je treba poudariti, da je spominjati se teh tragičnih dogodkov velik pogum. Z objektivno zgodovinsko sliko in dokumentarnim pričevanjem, pa tudi obujanjem spominov, lahko največ storimo, da se kaj takega ne bo nikoli več ponovilo. In prav to je poglobitno sporočilo gostujoče razstave mariborske Sinagoge na omenjeni OŠ.

Dan spomina na holokavst ni le dan spomina na žrtve, pač pa tudi na tiste, ki so holokavst preživeli. Holokavst ostaja velik opomin človeštvu tudi zaradi še vedno občutnega antisemitizma v Evropi in svetu. To je del resnice, ki se ji niti v Sloveniji ne moremo izogniti in zato je treba z vsemi močmi podpreti prizadevanja, da bi mladi tudi preko izobraževalnih programov dobili objektivne informacije o tem temnem poglavju zgodovine 20. stoletja. Ob tem pa si moramo nenehno prizadevati, da postanejo nestrpnost, diskriminacija in rasizem stvar preteklosti in da se zlo holokavsta nikoli več ne bi ponovilo.

Učenci OŠ Pesnica so ob današnji otvoritvi pripravili in izvedli krajši kulturni program, dogodka pa sta se udeležila tudi dr. Igor Vojtic, predstavnik Judovske skupnosti Slovenije, in Venčeslav Senekovič, župan občine Pesnica.

Dr. Marjan Toš

Direktor Centra judovske kulturne dediščine Sinagoga Maribor

**PRIREDITVE OB MEDNARODNEM DNEVU SPOMINA NA ŽRTVE HOLOKAVSTA:
»ŠOA – SPOMINJAJMO SE« in »TLAKOVCI SPOMINA«
(nem. Stolpersteine; kamni spotike)**

SPOROČILO ZA JAVNOST

Nemški umetnik Gunther Demnig (rojen 1947 v Berlinu) že od leta 1994 uresničuje umetniški projekt *Stolpersteine*, ki je do danes prerasel zgolj nemške okvire in postal vseevropski projekt. Namenjen je spominu na žrtve nacizma, ki so življenje izgubili v koncentracijskih taboriščih med drugo svetovno vojno: Judom, Romom, Sintom, pripadnikom različnih družbenih marginalnih skupin, političnim in vojnim ujetnikom. Bistvo projekta je obeležje v obliki kamnitega tlakovca (dimenzije 10 x 10 cm, največ 10 cm nad tlemi), prevlečenega s slojem medenine, v katero so vgravirani podatki posamezne žrtve (ime in priimek, datum in kraj rojstva, deportacije ter smrti; če so podatki znani). Tlakovec spomina je vgrajen v pločnik ali cestišče, kjer je žrtev stanovala ali delala. Do danes je bilo vgrajenih že prek 22.000 tlakovcev v več kot 450 evropskih mestih v Avstriji (Dunaj, Salzburg, Braunau – Hitlerjevo rojstno mesto), na Madžarskem, v Italiji, Nemčiji, Belgiji, Poljski, Ukrajini, na Nizozemskem, Češkem in Norveškem. V načrtu je tudi izvedba projekta na Danskem.

V Mariboru je bila ideja o postavitvi *Tlakovcev spomina* sprejeta v okviru projekta Zvezdna proga, v katerem smo združili organizacijske moči Mariborska knjižnica, Prva gimnazija Maribor in Center judovske kulturne dediščine Sinagoga Maribor. Idejo je Borisu Hajdinjaku iz Prve gimnazije posredovala njegova bivša dijakinja Urška Ferk, ki se je s projektom seznanila v Olomoucu na Češkem. Pobuda je doživela podporo tudi v Mestni občini Maribor, na Ministrstvu za zunanje zadeve in v ZRC SAZU. Bilo je podpisano tudi pismo o nameri, ki je pripomoglo, da bo pobuda realizirana v okviru letošnjega projekta **ŠOA – SPOMINJAJMO SE**, s katerim v Mariboru in v celotni Sloveniji obeležujemo mednarodni dan spomina na žrtve holokavsta. V Mariboru bodo *Tlakovci spomina* simbolično položeni v Ulici kneza Koclja 2, v Nasipni ulici 68 in v Ulici borcev za severno mejo 2. Z njimi se bo mesto Maribor trajno oddolžilo spominu na mariborske žrtve holokavsta.

V Ulici kneza Koclja bodo *Tlakovci spomina* položeni 26. januarja ob 15.00 uri. Dobili jih bodo: Marija Singer (roj. Zeissler), Arnošt Kohnstein, Olga Kohnstein (roj. Singer), Rudolf Kohnstein, Milica Kohnstein in Gizela Kohnstein. V kulturnem programu bodo nastopile dijakinje Prve gimnazije Maribor.

V Ulici borcev za severno mejo 2 in v Nasipni ulici 68 bodo *Tlakovci spomina* položeni dan prej, to je 25. januarja ob 11. uri. Dobili jih bodo: Drago Singer, Erna Singer (roj. Kohnstein), Milan Singer, Viljem Kohnstein, Pavla Kohnstein in Jeannet Kohnstein (roj. Blum). V kulturnem programu bodo nastopili učenci OŠ Draga Kobala Maribor.

Sicer pa bo poleg položitve *Tlakovcev spomina* osrednji dogodek v Mariboru mednarodno znanstveno srečanje *Vsako leto eno ime* v Glazerjevi dvorani Univerzitetne knjižnice Maribor v četrtek, 26. januarja med 9.00 in 13.00 uro. Na njem bo govora o preganjanju Judov na območju Slovenije in Srbije med nemško okupacijo 1941–1945, o avstro-ogrskih častnikih judovskega rodu, ki so trpeli med holokavstom, o uničenju prekmurske judovske skupnosti skozi življenjske zgodbe preživelih in o slovenskem pravičniku Andreju Tumpeju. Udeležence srečanja bodo pozdravili mariborski župan **Franc Kangler**, general **Ladislav Lipič** v imenu častnega pokrovitelja projekta dr. Danila Türka, predsednika Republike Slovenije, **dr. Igor Vojtic**, predstavnik Judovske skupnosti Slovenije, in izraelski veleposlanik na Dunaju **Shmuel Meiron**. Povzetki predstavljenih referatov bodo izšli v zborniku srečanja.

Prireditve ob 27. januarju, mednarodnem dnevu spomina na žrtve holokavsta, se bodo med 18. 1.–29. 1. 2012 odvijale tudi v drugih slovenskih mestih, v Ljubljani, Lendavi, Murski Soboti, Celju in v Pesnici pri Mariboru (gl. priloženo preglednico dogodkov).

Častni pokrovitelj prireditelj ob dnevu spomina na žrtve holokavsta je slovenski predsednik dr. Danilo Türk.

Naj spomnimo, da je bil leta 2005 z resolucijo Generalne skupščine Organizacije združenih narodov 27. januar razglašen za mednarodni dan spomina na žrtve holokavsta. V Sloveniji ta spominski dan uradno obeležujemo od leta 2008.

Mednarodni dan spomina na žrtve holokavsta je namenjen poklonitvi vsem žrtvam holokavsta in drugih genocidov, ki so posegli v temeljne vrednote človeške civilizacije in po koncu druge svetovne vojne privedli narode do zaobljube, da se tovrstna grozodejstva ne smejo nikoli več ponoviti.

Na ta dan leta 1945 so zavezniki osvobodili nacistično koncentracijsko taborišče Auschwitz blizu Krakova na južnem Poljskem. Med aprilom 1940 in decembrom 1944 je tam tragično preminilo okoli 1,5 milijona Judov, pa tudi več tisoč Romov, Sintov, Poljakov in pripadnikov drugih narodov. V to koncentracijsko taborišče smrti je bilo pripeljanih tudi 2.330 oseb iz Slovenije. Ko so 27. januarja 1945 zavezniški vojaki osvobodili taborišče, so lahko rešili le 7.650 bolnih in izčrpanih taboriščnikov.

Z namenom ohranjanja spomina na grozodejstvo holokavsta in ostalih genocidov, njihovo nadaljnje proučevanje in poučevanje o njih, je bila leta 2001 s Stockholmsko deklaracijo (spletna povezava na <http://www.holocausttaskforce.org/about-the-itf/stockholm-declaration.html?lang=sl>) ustanovljena Mednarodna projektna skupina za proučevanje holokavsta in spominjanje nanj (spletna povezava na <http://www.holocausttaskforce.org/>), ki se je 1. decembra 2011 na plenarnem zasedanju v Haagu preimenovala v Mednarodno organizacijo za spominjanje na holokavst (International Holocaust Remembrance Organisation – IHRO). Istega dne je bila skupaj z Irsko in Srbijo kot polnopravna članica v organizacijo sprejeta tudi Slovenija. Tako ima organizacija sedaj 31 članic.

Pričakujemo vašo medijsko podporo in vas prijazno pozdravljamo!

Dr. Marjan Toš, višji kustos
Direktor Centra judovske kulturne dediščine
Sinagoga Maribor

Več o projektu *Tlakovci spomina*: <http://www.stolpersteine.com/impressum.html>